

Setanta anys de la revista *Ibiza*, primera època de la revista *Eivissa*

per Fanny Tur Riera

El 7 de març de 1944, enmig de les notícies sobre la segona guerra mundial, sobre el 10è aniversari del primer acte públic realitzat per la Falange i les JONS i al voltant de la utilització per primera vegada de la penicil·lina a Espanya, *Diario de Ibiza*¹ anunciava la imminent aparició del primer número de la revista mensual il·lustrada *Ibiza*, i n'informava que de les 8 pàgines inicialment previstes es passaria a 16, amb la qual cosa el preu havia d'augmentar forçosament i seria d'1'5 pessetes. La publicació veia la llum tan sols cinc dies després, concretament el diumenge 12. En el *Diari*² d'aquell mateix dia se'n donava compte de l'aparició. Estava editada per la societat cultural i artística *Ebusus*, presidida en aquell moment per Manuel Verdera i amb seu al número 8 del passeig de s'Alamera de la ciutat. La proposta havia sortit de l'investigador Antoni Costa Ramon, que aleshores n'era el bibliotecari. El director en seria l'escriptor Enric Fajarnés Cardona.³ L'editorial d'aquell primer número afirmava que la publicació aspirava a ser la veu d'un ambient cultural cada vegada més dens a Eivissa, així com a recollir la tasca investigadora i donar publicitat als estudis folklòrics: «[...] la raó suprema de la nostra feina està en l'amor a la nostra terra [...]». L'Heremoteca Municipal d'Eivissa (HME), co-

Portada del número 1 de la revista *Ibiza*.



incidint amb el 70è aniversari del primer número, ha digitalitzat la revista per tal que pugui ser consultada per tots els investigadors i lectors que ho vulguin fer.

El dimarts 14 de març, dos dies després del naixement de la revista, una nova inserció a la premsa local informava de la gran acollida que havia tenguut la publicació i la societat editora anunciava que les subscripcions es podien fer efectives a la

seu d'*Ebusus* i a la redacció de *Diario de Ibiza*.

En aquell primer número s'inclouen articles de temàtiques diverses: històrics, com el d'Isidor Macabich («Nuevos apuntes sobre el corso» dins la sèrie *De nuestra historia*) o el d'Antoni Costa Ramon («Construcción naval ibicenca: apuntes históricos»); sobre dret foral, com ara «El estatje», de J. Sáez Martínez, o literaris com el de Cosme Vidal Llàser

1. *Diario de Ibiza*, 7 de març de 1944, p. 4. Hemeroteca Municipal d'Eivissa (HME).

2. *Diario de Ibiza*, 12 de març de 1944, p. 4. Hemeroteca Municipal d'Eivissa (HME).

3. *Enciclopèdia d'Eivissa i Formentera*, vol. 5è, p. 136. Biblioteca Municipal de Can Botino (BME).

(«La leyenda de Macías»), però també hi havia espai per a la poesia, secció que es va iniciar amb els versos «Marzo» i «Ante un ánfora sacada del mar en unas redes» d'E. G. Fajarnés. Marià Villangómez començaria a publicar els seus poemes a partir del segon número de la revista: «Flor nueva en rama añeja» i «Fresca voz», dedicat a Cosme Vidal Llaser, gran amic seu. En ocasions el poeta signaria amb el pseudònim Marcos Arabí. A partir d'aquell moment els versos de Villangómez i les traduccions que feia d'altres poetes —John Keats, Charles Baudelaire, etc.— formaren part del paisatge de la revista de manera regular tot i que «Cementiri rural», aparegut en el número 25, seria el seu primer poema en català.

Les pàgines 14 i 15 estaven ocupades per la secció de notícies culturals: notes bibliogràfiques, exposicions, etc. El primer número feia una ressenya de l'exposició de Josep Tarrés a Barcelona o de la col·lectiva d'artistes eivissencs —Vicent Ferrer Guasch, Antoni Marí Ribas *Portmany*, Toni Pomar, Narcís Puget pare i fill, Josep Tarrés, Mariano Tur de Montis, Agudo Clará, etc.— al Cercle de Belles Arts de Palma i a l'Ateneu de Maó. S'inclouïa també el resum de la conferència de Manel Sorà a l'espai cultural *Ebusus*, sobre Felip II i l'Escorial.

Gràcies a aquesta primera entrega de la revista podem conèixer el nombre de lectors i llibres consultats en el darrer any a la biblioteca que tenia oberta al públic la Caixa de Pensions al passeig de s'Alamera: 34.922 lectors i 39.842 llibres consultats. La pàgina 16 del número 1 i dels següents estaria quasi sempre dedicada íntegrament a la publicitat: Casa Viñets, les farmàcies Puget, J. Tur Llobet, M. Villangómez i Bartomeu Marí Marí; el bar Ibiza, que no estava a Eivissa sinó a Madrid, davant el cine Capitol; el banc Abel Matutes Torres, etc., anunciaven els seus negocis i serveis. En les pròximes entregues s'inclourien anuncis del Crèdit Balear, del bar Pou, de la fàbrica de licors de Miquel Marí Pol, de la botiga de teixits *Almacenes Ibiza*, etc. A poc a poc, començaren a publicitar-se els hotels de l'illa: hotel

Sabinas i hotel Portmany (Sant Antoni); La Marina i l'hotel Ibiza (abans Gran Hotel i avui Montesol) a Vila, etc. L'any 1945, la botiga *Calzados Ferrer*, avui encara en funcionament, anunciava la seua pròxima inauguració. A mesura que passava el temps, els espais disponibles a la pàgina de publicitat eren més nombrosos.

A més dels noms esmentats, formaren part de l'equip de col·laboradors regulars Josep Costa Ramon, Manel Sorà, Joan Llabrés, José María Mañá de Angulo, Josep Zorrona Bernabeu, Enric Fajarnés i Tur, Antoni Juan Boned, Alexandre Llobet, J. Roig Binimelis, A. Bonet Ribas, Vicent Ferrer Guasch —protagonista de moltes de les notícies culturals i activitats organitzades per *Ebusus* i autor de moltes de les il·lustracions incloses, a més de l'article «El retrato y la pintura» aparegut al número 9—, etc.

Col·laboradors ocasionals foren l'arquitecte José Rodríguez Mijares, Bartomeu Garcés Ferrà, J. Mascaró Passarius, Martín Soto, J. Nicolás, Artur Llopis, etc.

A partir del número 2 s'incorporen les referències que es feien de la revista des d'altres publicacions com ara el *Baleares* o *Las Provincias* de València.

En el número 4, Villangómez publicava l'article «La lengua hablada en las islas de Ibiza y Formentera» on explicava les variants dialectals del català de les Illes, però reafirmant, a partir de la diversitat, la catalanitat de la llengua parlada a les Pitiüses. Setanta anys després d'aquell article, valent tenint en compte l'època, encara hem de defensar que la riquesa dialectal enriqueix una llengua i la fa més forta i només els *desconeixedors* poden manipular aquesta rica diversitat per intentar negar-ne la unitat i dividir-la.

*Qui pogués ser caragol
per anar en ses frescades
i descansar en es seu sol.*
(Cançó popular de Formentera.
Ibiza, número 9)

Les pàgines de la primera època de la revista incloïen lògicament tre-



Portada del número 17 de la revista *Ibiza*.

balls d'investigació sobre l'illa de Formentera, com ara el que va publicar Macabich en el número 2 («Cómo sabían batirse las milicias de Formentera») o Enric Fajarnés Tur en el número 20 («Formentera durante la guerra entre los ibicencos y los mahometanos»), així com articles no específics de les Pitiüses, principalment de caire literari i molt sovint signats per Enric Fajarnés Cardona («Hechos de Don Quijote» o «Contestación a Hamlet»). Les úniques col·laboracions publicades en català eren les composicions poètiques o les que tractaven de cultura popular com ara un recull dels refranys eivissencs, a càrrec d'Antonio Juan Bonet, que començaren a aparèixer ja en el número 2, o bé els romanços, goigs i caramelles recollits per Isidoro Macabich en seccions com *El cancionero ibicenco* (números 3 i 9):

*Sa serena cau menuda
i la nit mus diu adió,
recordaus amor amada
de qui's recorda de vos...*

Articles sobre el carrer de sa Creu, l'església de Jesús, la reconstrucció de la de Sant Elm després de la Guerra Civil, les festes patronals, la casa pagesa o la cultura popular fan imprescindible la lectura d'una publicació que té l'indubtable mèrit

IBIZA



SUMARIO: J. Nicolás: De nuestras Fiestas Patronales ● E. Heras: Un capítulo de «Bharata Kaumudi» ● J. Llabrés: Formentera base de operaciones de la escuadra turca en 1543 ● I. Macabich: Recordando al P. Torres Mayáns ● Homenaje de Ibiza y Formentera a S. E. el Jefe del Estado en Palma de Mallorca ● El IX Salón de Arte ● Noticiario insular ● I. M.: El costumbrismo ibicenco en Blanquerna ● Profesiones liberales en Ibiza ● Del cancionero ibicenco ● Refranero ibicenco.

24

Portada del número 24 de la revista *Ibiza*.

d'haver nascut a pesar d'un context històric tan fosc com els dels primers anys de la dictadura i tot i això oferir uns continguts que encara avui son d'interès.

Són interessants també les dades del moviment demogràfic de la població així com el detall d'entrades i sortides del port d'Eivissa i la relació de les activitats culturals que organitzava o impulsava la societat cultural *Ebusus*.

A més dels col·laboradors habituals i locals, la revista seleccionava, traduïa i publicava articles o capítols d'obres i estudis sobre les Pitiüses

com ara «Los perros de caza ibicencos: descendientes de los famosos perros egipcios», de l'obra de Margaret d'Este *With a camera in Majorca*, editat l'any 1907 a Londres, o el capítol dedicat a Sant Antoni dins el llibre *The fortunate Isles* de Mary Stuart Boyd, publicat a Londres l'any 1911 i que va ser traduït al castellà per Alexandre Llobet, o bé l'article «S'any dolent», publicat a *Los Archivos de Ibiza*, l'any 1903.

Convé destacar que el número 16 va ser dedicat íntegrament a la història local: Isidor Macabich era l'autor de l'únic article i Josep Zornoza

l'il·lustrador: «Historia elemental de Ibiza», del primer. Aquell número incloïa també l'índex d'autors i matèries dels números publicats fins aleshores i que completava el primer volum.

És interessant mencionar que el número 21 reproduïa íntegrament el títol de ciutat d'Eivissa, privilegi atorgat per Carles III mitjançant Reial Cèdula signada el 22 d'octubre de l'any 1782. A més a més donava notícia de la concessió del tractament d'Excel·lència a l'Ajuntament de la ciutat i del Decret de 22 de gener de 1942 que declarava les murades i el campanar de la Catedral Monument Históricoartístico.

Finalment, el número 29, publicat el març de 1950, representava l'última entrega de la primera època de la revista. L'editorial donava compte de la constitució de l'Institut d'Estudis Eivissencs (IEE) a iniciativa del Governador Civil de Balears, José Manuel Pardo Suárez, que havia visitat l'illa el mes de desembre de 1948. Pardo havia ofert la cessió de Can Llaudis per acollir la seu de l'entitat, que va ser formalment constituïda, sota el patronat de l'Ajuntament de la ciutat, el 22 de gener de 1949. Paral·lelament, Ebusus acordava la cessió de la revista. Havien passat quasi sis anys des de la seua aparició. En aquest darrer número, que completava el segon volum, Josep Tur Riera, membre de la directiva, feia un relat dels fets; Isidor Macabich escrivia sobre captius; Mañá de Angulo, sobre el museu arqueològic; Josep Costa Ramon, sobre dret foral; Joan Llabrés, sobre cartes hidrogràfiques, i Marià Villangómez incorporava el poema en català «Els fets dels Apòstols», amb el pseudònim de Marc Arabí —el número 26 ja havia publicat «Dotze sonets de Shakespeare» amb el mateix pseudònim i el 27 «Ball pagès», signat amb el seu nom—.

Tres anys després començaria la segona època de la revista, ja en mans de l'Institut i en un format més petit, però aquest és ja un altre capítol de la mateixa història.

FANNY TUR RIERA
ARXIU HISTÒRIC D'EIVISSA ■